
UDK: 791.44.024.4:811.163.42'373.45
Izvorni znanstveni članak
Primljen 30. XI. 2015.

LIDIJA MUSTAPIĆ
Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru
lidija.mustapic@tel.net.ba

TITLOVI I ANGLIZACIJA HRVATSKOGA JEZIKA

Sažetak

Unatoč popularnosti audiovizualnih medija, u domaćim se znanstvenim krugovima do sada nije posvećivalo dovoljno pozornosti potencijalnom negativnom utjecaju titlova na jezične navike gledatelja. Cilj ove studije je odgovoriti na pitanje kako i u kolikoj mjeri izbor strategije prevodenja u titlovima može pridonijeti anglizaciji hrvatskoga jezika. Zbog uske veze s izvornom kulturom i jezikom kao predmet istraživanja izabrali smo izvanjezične kulturološke pojmove (IKP). Koristeći Pedersenovu klasifikaciju strategija prevodenja i Venutijevu teoriju o postranjivanju i podomaćivanju, na korpusu od dvadeset američkih i britanskih filmova titlovanih na hrvatski jezik, analizirali smo uporabu globalnih i lokalnih strategija prevodenja engleskih IKP-a na hrvatski u titlovima. Metodološki postupci oslanjaju se na Touryjev koncept vezanih parova. Rezultati istraživanja pokazuju kako učestala nepotrebna uporaba kalkova u titlovima može u hrvatski jezik unijeti izraze koji odražavaju prirodu engleskoga jezika, stoga je ovu strategiju nužno koristiti s oprezom.

Ključne riječi: titlovi, izvanjezični kulturološki pojmovi, podomaćivanje, postranjivanje, kalk

1. Uvod

1.1. Titlovanje

Premda audiovizualno prevođenje (AVP) kao praktična djelatnost datira još od nastanka zvučnoga filma, znanstveni je interes pobudio dosta kasno. AVP kao grana znanosti o prevođenju, koja proučava prevođenje audiovizualnih tekstova, procvat doživljava tek krajem prošloga stoljeća. Zanimanje znanstvenika za audiovizualno prevođenje nije teško objasniti ako uzmemo u obzir razvoj tehnologije i sveprisutnost medija u našim životima. Unatoč tomu, istraživanja u ovome području vrlo su rijetka u našoj zemlji.

Najrašireniji, a i najčešće proučavani oblici AVP-a su titlovi i sinkronizacija. Rasprostranjenost titlovanja i sinkronizacije u Europi zemljopisno je šarolika. Općenito gledano, velike zemlje uglavnom koriste sinkronizaciju, a male zemlje titlove; međutim, ova podjela nije primjenjiva u svim slučajevima jer se u nizu zemalja koriste oba oblika prevođenja ovisno o programu, publici i mediju. Na primjer, u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj crtani i dokumentarni filmovi u većini se slučajeva sinkroniziraju, dok se za ostale programe koriste titlovi. Postoji niz razloga zašto određene zemlje preferiraju sinkronizaciju dok druge koriste titlove. Na primjer, sinkronizacija je česta u zemljama koje su imale veliku stopu nepismenosti. Razlozi izbora sinkronizacije znali su biti i ideološke prirode jer je ovaj način prevođenja pogodan za cenzuru teksta. Sinkronizacija također umanjuje utjecaj engleskoga na lokalni jezik. S druge strane, titlovi su deset do dvadeset puta jeftiniji od sinkronizacije pa ih mnoge države preferiraju iz ekonomskih razloga. Na popularnost titlova također je utjecao i pronalazak DVD-a u devedesetima jer se mnogi filmovi koji su prije bili sinkronizirani sada titluju za gledanje na DVD-u. Iz navedenih razloga titlovanje je postalo najpopularniji oblik prevođenja audiovizualnih sadržaja u današnje vrijeme (usp. Díaz Cintas, 2003: 195 – 196).

Titlovanje podrazumijeva pismeno prevođenje izvornoga dijaloga i ostalih verbalnih informacija koje se prenose neverbalnim kanalima (npr. sadržaj pisma na ekranu će se prenijeti vizualnim kanalom). Za

razliku od sinkronizacije kod titlovanja izvorni dijalog ostaje nepromijenjen pa titlove možemo smatrati dodatkom izvornome programu (usp. Díaz Cintas, 2010: 344).

Titlovanje je specifična vrsta prevođenja, pred prevoditelja postavlja niz izazova različite prirode, uslijed čega se često karakterizira kao *ograničeno prevođenje*¹ (engl. *constrained translation*). Pored lingvističkih, prevoditelj titlova u razmatranje mora uzeti i nelingvističke sustave znakova poput slike, zvučnih efekata, glazbe, izraza lica glumaca ili gestikulacije. Posao mu također otežava činjenica kako je broj znakova u jednome titlu ograničen², uslijed čega je određen stupanj redukcije izvornoga teksta u prijevodu neizbježan (usp. Díaz Cintas, 2013: 274 – 276). Titlovi se na ekranu zadržavaju kratko i ne ostavljaju gledateljima puno vremena za čitanje i procesuiranje informacija. Zbog toga ih je bitno segmentirati u koherentne, semantički neovisne cjeline, što znači da bi se gramatički, semantički ili logički vezane riječi trebale smjestiti u jedan titl (usp. Díaz Cintas, 2010: 345).

U znanstvenim krugovima titlovanje se do sada najčešće proučavalo kroz prizmu navedenih ograničenja. Pozitivan utjecaj titlova na usvajanje stranoga jezika također je dokazan (vidi Díaz Cintas – Fernández Cruz, 2008). Međutim, potencijalno negativan učinak titlovanih programa na jezične navike ciljane publike nije dovoljno istražen, osobito u domaćim akademskim krugovima. Strani pojmovi i konstrukcije učestalom uporabom u titlovima mogu zaživjeti u jeziku zbog čega ovo područje zavrjeđuje veću pozornost. Iz navedenih razloga odlučili smo provjeriti u kolikoj mjeri i kako titlovi mogu pridonijeti anglicizaciji hrvatskoga jezika. Na ovo pitanje pokušat ćemo odgovoriti analizom globalnih i lokalnih strategija prevođenja izvanjezičnih kulturoloških pojmova u titlovima.

1 Pojam je 1982. prvi uporabio Titford u članku „Sub-titling – constrained translation.“

2 Kod jezika koji koristi latinično pismo maksimalan broj znakova (uključujući prorede i interpunkciju) u jednome redu titla ograničen je na 35 do 39 znakova.

1.2. Izvanjezični kulturološki pojmovi

Ugledni hrvatski teoretičar prevođenja Vladimir Ivir smatra kako „svaki čin prevođenja predstavlja pokušaj premošćivanja kultura“ (Ivir, 1991: 145). Istinitost ove tvrdnje najbolje se ogleda u prevođenju elemenata kulture. Podudarni elementi kulture obično ne uzrokuju poteškoće u prevođenju. Međutim, znatan broj koncepata u jednome jeziku kulturološki je specifičan i stoga zahtjevan za prevođenje. Osim što treba dobro poznavati i izvorni i ciljani jezik, prevoditelj treba imati i široko opće znanje i biti kreativan kako bi uspješno preveo ovakve pojmove. Prevođenje tako postaje posredovanje među kulturama, odnosno pretvaranje nepoznatoga u poznato.

Izvanjezični kulturološki pojmovi (IKP) obuhvaćaju elemente kulture koji se odnose na stvarni svijet „izvan jezika“. Na primjer, u IKP spadaju riječi i izrazi vezani za sudstvo, obrazovanje, religiju, sport, floru, faunu i slične koncepte koji su usko vezani za jednu kulturu. Pridjev *izvanjezični* nužno je uporabiti kako bi se IKP razgraničio od kulturoloških pojmova vezanih isključivo za jezik (na primjer frazemi, aluzije ili sleng). Kako je IKP odraz izvorne kulture i jezika, način njegova prevođenja može pružiti uvid u potencijalnu anglizaciju ciljanoga jezika.

U ovome istraživanju koristili smo klasifikaciju IKP-a koju je 1993. napravila Nedergaard-Larsen. Autorica IKP dijeli u četiri široke skupine: zemljopis, povijest, društvo i kultura (usp. Nedergaard-Larsen, 1993: 211).

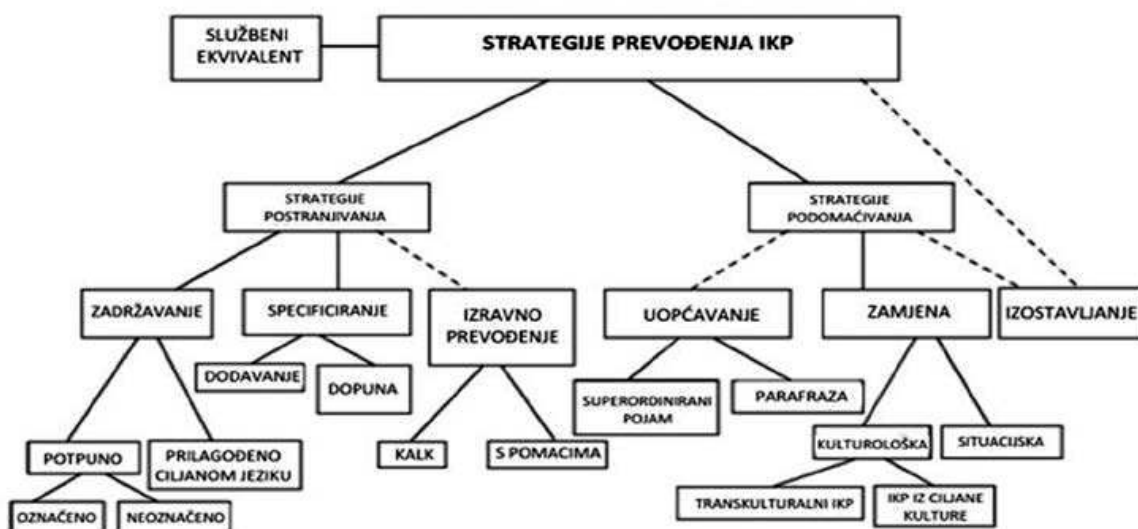
1.3. Globalne i lokalne strategije prevođenja

Globalne strategije tiču se odluka o načinu prevođenja teksta kao cjeline. U našem istraživanju globalne strategije prevođenja analizirali smo koristeći Venutijevu teoriju o *postranjivanju* i *podomaćivanju*³ prijevoda (vidi Venutti, 1995: 2008). Venuti tvrdi kako je dominantna globalna norma pri prevođenju s drugih jezika na engleski *podomaćivanje*. Promiče se fluentnost prijevoda, što znači da se izbjegavaju strani izrazi, a

3 Engl. *domestication and foreignization*. U nedostatku prikladnoga hrvatskog prijevoda za navedene pojmove, poslužili smo se neologizmima *podomaćivanje* i *postranjivanje*.

preferira se idiomatski jezik. On također smatra kako *podomaćivanje* prijevoda na engleski služi promicanju anglo-američke kulture i kulturnih vrijednosti i zagovara *postranjivanje*. Prevoditelj koji postranjuje prijevod pokušava očuvati izvorni duh teksta koji se prevodi, primjerice isticanjem kulturoloških specifičnosti i zadržavanjem stranih izraza u prijevodu. Na taj se način čitatelja nastoji približiti lingvističko-konceptualnomu svijetu autora. Međutim, cilj našega istraživanja nije dokazati kako je jedna strategija bolja od druge, nego ćemo pojmove *postranjivanje* i *podomaćivanje* koristiti opisno.

Lokalne strategije odnose se na prevođenje dijelova teksta, odnosno pojedinačnih jezičnih struktura i pojmova u izvornome tekstu (usp. Kearns, 2009: 283). Postoji veliki broj taksonomija lokalnih strategija prevođenja. U svome istraživanju odlučili smo koristiti Pedersenovu klasifikaciju (vidi Pedersen, 2011). Velika prednost ove taksonomije jest u činjenici kako je ona, za razliku od većine sličnih, proizvod empirijskoga istraživanja i temelji se na stvarnim primjerima iz titlova koje je autor proučavao. Modificirana verzija navedene klasifikacije prikazana je na slici 1:

Slika 1. Pedersenova taksonomija strategija prevođenja IKP-a (75)⁴

⁴ Taksonomiju je na hrvatski prevela i prilagodila autorica.

U izvornome modelu Pedersen ne koristi Venutijeve pojmove *postranjivanje* i *podomaćivanje* pri podjeli globalnih strategija prevođenja. Umjesto toga, bira neutralne pojmove *source-oriented* i *target-oriented strategies* (strategije koje prednost daju normama izvornoga jezika i kulture i strategije koje prednost daju normama ciljanoga teksta i kulture). Međutim, kako se hipoteza koju ćemo provjeriti u svome istraživanju temelji na Venutijevu radu, odlučili smo neutralne pojmove koje je Pedersen koristio zamijeniti Venutijevim pojmovima *strategije podomaćivanja* i *strategije postranjivanja*. Pedersenovu popis strategija također smo dodali *kombinaciju strategija postranjivanja* jer smo u korpusu našli na primjer koji smo morali tako klasificirati.

Kratak opis strategija bitnih za ovo istraživanje naveden je u poglavlju 3.

2. Istraživanje

2.1. Predmet istraživanja, ciljevi i hipoteza

Predmet istraživanja predstavljenoga u ovome radu je prevođenje *izvanjezičnih kulturoloških pojmova* (IKP) u titlovima. Na uzorku od dvadeset britanskih i američkih filmova analizirali smo koje globalne i lokalne strategije prevladavaju u titlovanju IKP-a na hrvatski jezik.

Analiza globalnih i lokalnih strategija prevođenja poslužila nam je kao polazište za provjeru može li izbor određene strategije prevođenja IKP-a u titlovima pridonijeti anglizaciji hrvatskoga jezika. Cilj nam je istražiti je li Venutijeva teorija primjenjiva ako se promijeni smjer prijevoda, odnosno promiče li prijevod s engleskoga na hrvatski jezik anglo-američku kulturu. U eri globalizma, engleski jezik i anglo-američka kultura šire se diljem svijeta, stoga hipoteza koju ćemo provjeriti glasi:

- *Prevladavajuća globalna strategija u titlovanju engleskih IKP-a na hrvatski jezik bit će postranjivanje, što pridonosi anglizaciji hrvatskoga jezika.*

2.2. Uzorak

Istraživanje se temelji na dvadeset filmova titlovanih na hrvatski jezik, od čega su četiri britanska, a šesnaest američkih. Najstariji film snimljen je 1988. godine (*Koktel*), a najnoviji 2013. (*Diana*).

Pri izboru filmova vodili smo se Pedersenovim zaključcima vezanim za zastupljenost IKP-a u filmovima (usp. Pedersen, 2011: 61 – 67). On navodi kako na brojnost IKP-a u određenome filmu utječu:

- a) Količina teksta (dijaloga) u filmu – što je više dijaloga, više je i IKP-a u filmu.
- b) Žanr filma – komedije te kriminalistički, akcijski i romantični filmovi sadrže više IKP-a od drama, avanturističkih filmova, vesterna i filmova strave.
- c) Zaplet i struktura filma mogu više utjecati na brojnost IKP-a od žanra i količine teksta.

Drugi je uvjet bilo najlakše ispuniti. S druge strane prvi je kriterij teško primjenjiv u praksi pa smo odlučili u korpus uvrstiti filmove prosječne duljine, od sat i pol do dva. Što se tiče zapleta i strukture, prilikom izbora filmova na internetu smo se informirali o sadržaju filmova koji su bili dostupni u prodaji i pokušali pretpostaviti koji bi od njih mogli sadržavati veći broj IKP-a. Tako smo, na primjer, pretpostavili kako ćemo u filmu *Kako preskočiti Božić* pronaći IKP vezan za božićne običaje, hranu i piće, a u filmu *Air Force One* IKP vezan za američki predsjednički sustav i vojsku.

2.3. Metodologija

Tijekom istraživanja koristili smo metodologiju koju je u okviru deskriptivne znanosti o prevođenju razvio Toury⁵. Kao prvi korak, potrebno je tekstove, koji se proučavaju, smjestiti u ciljanu kulturu, odnosno utvrditi imaju li status prijevoda. Ovaj smo zadatak obavili tako što smo

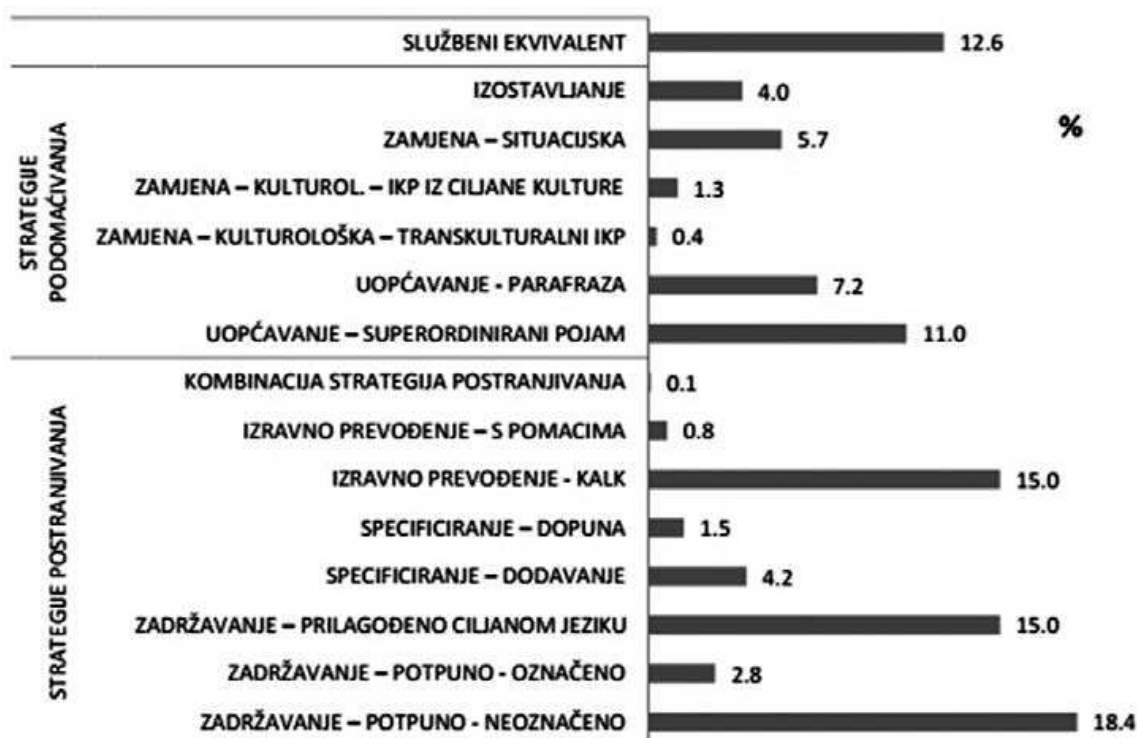
5 Metodologija je detaljno razrađena u knjizi *Descriptive Translation Studies and Beyond* (Vidi Toury, 1995: 2012).

utvrdili kako je na početku ili na kraju svakoga filma koji ćemo koristiti u istraživanju jasno navedeno ime prevoditelja ili prevoditeljske tvrtke.

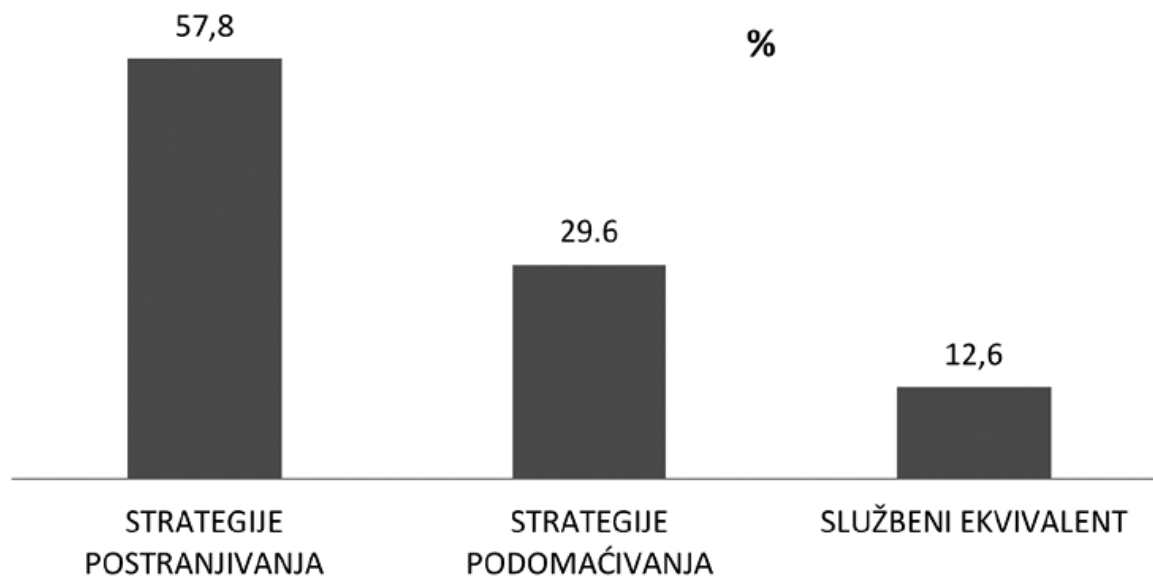
Sljedeća faza istraživanja sastoji se od izdvajanja *vezanih parova*, odnosno ekvivalentnih segmenata izvornoga teksta i prijevoda. U našem slučaju segmenti koje smo izdvojili bili su izvanjezični kulturološki pojmovi u izvornome audiovizualnom tekstu i njihovi prijevodi na hrvatski u titlovima. Kriterij klasifikacije određenoga pojma kao IKP bila je taksonomija Nedeergard – Larsen (1993). U ovoj smo fazi pažljivo gledali dvadeset filmova koji sačinjavaju korpus i bilježili vezane parove.

Kao treći korak Toury navodi komparativnu analizu vezanih parova. Sukladno cilju istraživanja, usporedba izvornoga IKP-a i njegova prijevoda u našem je slučaju podrazumijevala utvrđivanje lokalnih i globalnih strategija korištenih u prevođenju IKP-a. Strategije prevođenja klasificirali smo koristeći Pedersenov predložak prikazan na slici 1.

3. Analiza i rasprava

Slika 2. Zastupljenost lokalnih strategija prevođenja u korpusu

Slika 3. Zastupljenost globalnih strategija prevođenja u korpusu

Kao što slika 3 pokazuje, rezultati istraživanja u potpunosti su potvrdili kako u korpusu prevladava postranjivanje. Ovaj rezultat ponajprije je posljedica čestoga korištenja strategije *zadržavanja* na čiju uporabu otpada više od polovine ukupnoga postotka strategija postranjivanja (slika 2). Osim *zadržavanja* jedina strategija postranjivanja, koja je često korištena u korpusu, je *izravno prevođenje*, odnosno *kalkovi*. Postotak uporabe ostalih strategija postranjivanja u korpusu bio je nizak, stoga je njihov utjecaj na hrvatski jezik neznatan.

Strategija *zadržavanja* podrazumijeva uporabu izvornoga oblika IKP-a u prijevodu (titlovima). *Potpuno zadržavanje* ne zahtijeva nikakvu intervenciju prevoditelja. Prevoditelj jedino može zadržani izraz označiti navodnicima ili kurzivom (*označeno zadržavanje*) ili pak može odlučiti ne istaknuti izraz (*neoznačeno zadržavanje*). Ponekad se zadržani IKP može blago prilagoditi ciljanomu jeziku, primjerice ako izostavimo član. U tome se slučaju radi o *zadržavanju koje je prilagođeno ciljanome jeziku* (usp. Pedersen, 2011: 77 – 79).

Premda je najčešće korištena lokalna strategija u korpusu, *zadržavanje* nema veliki utjecaj na anglizaciju hrvatskoga jezika jer su ovom strategijom u korpusu najvećim dijelom prevođena transkulturalna vlastita imena (npr. *John Lennon*, *Madonna* i *U2* u filmu *Četiri vjenčanja i*

sprovod) i zemljopisni pojmovi (npr. *Harlem*, *Broadway* i *Wall Street* u filmu *Umri muški 3*). Transkulturalni IKP poznat je i u izvornoj i ciljanoj kulturi, što znači da ciljana publika, kroz opću kulturu, već poznaje i koristi ovakve pojmove; stoga ne postoji opasnost od dodatne anglizacije hrvatskoga jezika.

Situacija je drugačija kad se radi o kalkovima. Riječ je o lokalnoj strategiji koja podrazumijeva doslovno prevođenje strane riječi ili izraza, pri čemu se svi morfemi izvornoga izraza prevode. Prevedenica nastala kao rezultat izravnoga prevođenja čestom uporabom može zaživjeti u jeziku. Na primjer, britanska kraljevska titula *Prince of Wales* redovito se prevodi kalkom *princ od Walesa*, pa je u ovome slučaju izravno prevođenje logičan izbor (film *Diana*). S druge strane neustaljeni kalkovi ciljanoj publici mogu zvučati egzotično. U određenim situacijama prevoditelj je prinuđen doslovno prevesti strani IKP. Na primjer, u filmu *Plavuša s Harvarda* glavna junakinja Elle ima diplomu iz područja koje se na engleskome jeziku zove *fashion merchandising*. Kako ovo zanimanje ne postoji u ciljanoj kulturi, prevoditelj je odlučio u titlovima rabiti kalk *prodaja modne odjeće*. Pojašnjenje pojma parafrazom nije bilo moguće zbog prostornih ograničenja titlovanja, stoga je uporaba kalka u ovome slučaju opravdana.

Međutim, zabrinjava činjenica kako su prevoditelji filmova, koji sačinjavaju naš korpus, u više navrata neopravdano koristiti kalkove. Pod neopravdanom uporabom kalkova podrazumijevamo situacije kada je izvorni IKP doslovno preveden na hrvatski jezik, iako u ciljanome jeziku postoji pojam koji je ekvivalentan ili vrlo blizak izvornome. Na primjer, u filmovima *Policijska akademija 6* i *Teksaška polja smrti*, IKP *captain* kao čin u američkoj policiji⁶ preveden je kalkom *kapetan*. Međutim, rječnici koje smo konzultirali pokazuju kako navedena dva pojma nisu ekvivalentna u ovome kontekstu. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* pojam *kapetan* uopće ne dovodi u vezu s policijom, a *Veliki hrvatsko-engleski rječnik* kraticama *mil*, *nav* i *mar* upozorava kako su pojmovi *captain* i *kapetan* ekvivalentni jedino kada je njihovo značenje vezano za vojsku,

6 Značenje pojma *captain* u kontekstu u kojem se pojavljuje u filmu je „zapovjednik policijske postaje“ (*Merriam-Webster*).

mornaricu i pomorstvo. Kako u rječnicima nismo uspjeli pronaći hrvatski ekvivalent engleskome pojmu, odgovor smo potražili na službenim stranicama Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, policija.hr. Uspjeli smo utvrditi kako nadležnost nad lokalnim policijskim postajama u Hrvatskoj ima *načelnik*, što znači da se uporabom kalka *kapetan* u hrvatski jezik nepotrebno unosi tuđica unatoč postojanju domaćega pojma koji je ekvivalentan stranome.

U korpusu smo pronašli više sličnih slučajeva. Primjerice, u filmu *Teksaška polja smrti* IKP *Prince Charming* zamijenjen je kalkom *princ šarmer* unatoč postojanju bolje poznatoga pojma *princ na bijelome konju*, a u filmu *Seks i grad* sveučilišni studij koji u Americi nosi naziv *Finance* preveden je kao *Financije*, iako je vrlo sličan našem studiju ekonomije.

Kao što navedeni primjeri pokazuju, neopravdana uporaba kalkova često stvara neprirodne neologizme koji odražavaju prirodu engleskoga jezika. Čestim korištenjem u titlovima, ovakvi pojmovi mogu izgubiti egzotičnu notu i postati dijelom hrvatskoga jezika. Osim što mogu pridonijeti anglizaciji hrvatskoga jezika, neologizmi nastali izravnim prevođenjem često ne približuju značenje kulturološki specifičnih pojmova ciljanoj publici; stoga je potrebno pripaziti u uporabi ove strategije.

Na osnovi navedenoga proizlazi kako je našu početnu hipotezu potrebno modificirati. Rezultati istraživanja pokazuju sljedeće:

- *Prevladavajuća globalna strategija u titlovanju engleskih IKP-a na hrvatski jezik je postranjivanje, što može pridonijeti anglizaciji hrvatskoga jezika. Najveća opasnost pri tome je nepotrebna uporaba kalkova koji u hrvatski jezik mogu unijeti neprirodne neologizme.*

4. Zaključak

Unatoč popularnosti audiovizualnih medija, mogući negativan utjecaj titlova na hrvatski jezik nedovoljno je istražen. Rezultati našega istraživanja pokazuju kako je ovoj problematici potrebno posvetiti više pozornosti jer tendencija nepotrebne uporabe kalkova u titlovima

predstavlja potencijalnu opasnost za hrvatski jezik. Kako Bosna i Hercegovina i Hrvatska pripadaju skupini država u kojima se strani audiovizualni sadržaji gotovo isključivo titlaju, utjecaj titlova na jezične navike ciljane publike ne smije se zanemariti. Međutim, bavili smo se samo jednom grupom pojmova, pa se nadamo kako će naša studija potaknuti znanstvenike na istraživanje ostalih načina na koje titlovi mogu pridonijeti anglizaciji hrvatskoga jezika.

Izvori

- *27 Dresses* [Zauvijek djeveruša, nikad nevjesta] (2008) FLETCHER, ANNE (red.), Continental Film, Zagreb.
- *Air Force One* (1997) PETERSEN, WOLFGANG (red.), Continental Film, Zagreb.
- *Bridget Jones's Diary* [Dnevnik Bridget Jones] (2001) MAGUIRE, SHARON (red.), Discovery Film & Video Distribution, Zagreb.
- *Christmas with the Kranks* [Kako preskočiti Božić] (2004) ROTH JOE (red.), Blitz Film & Video Distribution, Zagreb.
- *Cocktail* [Koktel] (1988) DONALDSON, ROGER (red.), Continental Film, Zagreb.
- *Coyote Ugly* [Djevojke iz Coyote bara] (2000) McNALLY, DAVID (red.), Continental Film, Zagreb.
- *Diana* (2013) HIRSCHBIEGEL, OLIVER (red.), Blitz Film & Video Distribution, Zagreb.
- *Die Hard: With a Vengeance* [Umri muški 3] (1995) McTIERNAN, JOHN (red.), Continental Film, Zagreb.
- *Four Weddings and a Funeral* [Četiri vjenčanja i sprovod] (1994) NEWELL, MIKE (red.), Continental film, Zagreb.
- *In the Valley of Elah* [Dolina nestalih] (2007) HAGGIS, PAUL (red.), Blitz Film & Video Distribution Zagreb.
- *L.A. Confidential* [L.A. Povjerljivo] (1997) HANSON, CURTIS (red.), Continental Film, Zagreb.

- *Legally Blonde* [Plavuša s Harvarda] (2001) LUKETIC, ROBERT (red.), Continental Film, Zagreb.
- *Million Dollar Baby* [Djevojka od milijun dolara] (2004) EASTWOOD, CLINT (red.), Blitz Film & Video Distribution, Zagreb.
- *Ocean's Thirteen* [Oceanovih trinaest] (2007) SODERBERGH, STEVEN (red.), Menart, Zagreb.
- *Police Academy 6: City Under Siege* [Poliicijska akademija 6: Grad pod opsadom] (1989) BONERZ, PETER (red.), Continental Film, Zagreb.
- *Runaway Bride* [Odbjegla nevjesta] (1999) MARSHALL, GARRY (red.), Blitz Film & Video Distribution, Zagreb.
- *Sex and the City* [Seks i grad] (2008) KING, MICHAEL PATRICK (red.), Continental Film Zagreb.
- *Texas Killing Fields* [Teksaška polja smrti] (2011) CANNAN MANN, AMI (red.), Blitz Film & Video Distribution, Zagreb.
- *The Full Monty* [Skidajte se do kraja] (1997) CATTANEO, PETER (red.), Continental Film, Zagreb.
- *U. S. Marshals* [Čuvari zakona] (1998) BAIRD, STUART (red.), Issa Film i Video, Zagreb.

Literatura

- ANIĆ, VLADIMIR (2009) *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb.
- BUJAS, ŽELJKO (2011) *Veliki hrvatsko-engleski rječnik*, 4. izdanje, Globus, Zagreb.
- DÍAZ-CINTAS, JORGE (2003) „Audiovisual Translation in the Third Millenium“, *Translation Today: Trends and Perspectives*, ANDERMAN, GUNNILA – ROGERS. MARGARET (ur.), Multilingual Matters Ltd, Clevedon, str. 192 – 204.

-
- DÍAZ-CINTAS, JORGE (2010) „Subtitling” *Handbook of Translation Studies*, sv. 1., GAMBIER, YVES – VAN DOORSLAER, LUC (ur.), John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia, str. 343 – 349.
 - DÍAZ-CINTAS, JORGE (2013) „Subtitling: Theory, Practice and Research“, *The Routledge Handbook of Translation Studies*, MILLAN, CARMEN – BARTRINA, FRANCESCAN (ur.), Routledge, London – New York, str. 273 – 287.
 - DÍAZ-CINTAS, JORGE – FERNÁNDEZ CRUZ, MARCO (2008) „Using subtitled video materials for foreign language instruction“, *The Didactics of Audiovisual Translation*, DIAZ CINTAS, JORGE (ur.), John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia, str. 201 – 214.
 - IVIR, VLADIMIR (1991) „Prevođenja kulture i kultura prevođenja”, *Prožimanje jezika i kultura*, ANDRIJAŠEVIĆ, MARIN – VRHOVAC, YVONNE (ur.), Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb, str. 145 – 150.
 - KEARNS, JOHN (2009) „Strategies“, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. 2. izdanje, BAKER, MONA – SALDANHA, GABRIELA (ur.), Routledge, London – New York, str. 282 – 285.
 - *Merriam-Webster’s Dictionary*, <<http://www.merriam-webster.com/>>, (30 VII 2015).
 - *Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske*, <<http://www.mup.hr/>>, (23 VIII 2015).
 - NEDERGAARD-LARSEN, BIRGIT (1993) „Culture-bound Problems in Subtitling”, *Perspectives: Studies in Translatology*, god. I, br. 2, str. 207 – 240.
 - PEDERSEN, JAN (2011) *Subtitling Norms for Television: An Exploration Focussing on Extralinguistic Cultural References*, John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia.
 - TITFORD, CHRISTOPHER (1982) „Sub-titling – constrained translation“ *Lebende Sprachen: Zeitschrift für fremde Sprachen in Wissenschaft und Praxis*, god. XXVII, br. 3, str. 113 – 116.

- TOURY, GIDEON (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*, John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia.
- TOURY, GIDEON (2012) *Descriptive Translation Studies and Beyond*, preradeno izdanje, John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia.
- VENUTI, LAWRENCE (1995) *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, Routledge, London – New York.
- VENUTI, LAWRENCE (2008) *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, 2. izdanje, Routledge, London – New York.